

Nr 179

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående revidering av läroplan för grundskolan, i vad propositionen hänvisats till statsutskottet, jämte motioner.

(2:a avd.)

Propositionen

Kungl. Maj:t har i propositionen nr 129 under åberopande av statsrådsprotokollet över utbildningsärenden för den 6 juni 1968 föreslagit riksdagen att dels anta ett vid propositionen fogat förslag till lag om ändrad lydelse av 27 § skollagen den 6 juni 1962 (nr 319), dels godkänna att grundskolans högstadium skall vara i huvudsak sammanhållet i alla årskurser, att läroplanen för högstadiet skall uppta ett begränsat utrymme för tillval och fritt valt arbete utformat enligt i statsrådsprotokollet förordade grunder, samt att grundskolans läroplan i övrigt får i sina huvuddrag den utformning och det innehåll som förordats i statsrådsprotokollet, dels ock godkänna att den nya läroplanen införs läsåret 1970/71 med början i årskurserna 1, 4 och 7 med möjlighet för Kungl. Maj:t att besluta om tidigare övergång i visst fall.

Propositionen har i vad gäller lagfrågan hänvisats till lagutskott och i övrigt till statsutskottet.

På grundval av ett betänkande från skolöverstyrelsen läggs i propositionen fram förslag om en reformering av grundskolans läroplan. Huvudpunkterna i förslaget är följande. Högstadiet kommer att bli mer sammanhållet än f. n. Studieprogrammet kommer även framdeles att ge utrymme för val som knyter an till elevernas intressen. Linjedelningen i den avslutande årskursen slopas och inslagen av direkt yrkesinriktad undervisning utgår. Det nu framlagda förslaget innebär inte någon ändring av grundskolans mål. Det bygger på erfarenheterna av grundskolan under den tid som gått sedan beslutet om grundskolereformen år 1962 och innebär en anpassning till målet för grundskolan.

Förändringarna berör i första hand högstadiet. Av högstadiets 105 veckotimmar föreslås 88 — mot f.n. 71 — bli obligatoriska för samtliga elever. Under de återstående 17 veckotimmarna fördelas eleverna efter eget och föräldrarnas val på skilda studiealternativ. Varje elev skall på högstadiet välja ett av tillvalsämnen

tyska, franska, teknik, konst eller ekonomi, vilka föreslås omfatta fyra veckotimmar i årskurs 7, tre veckotimmar i årskurs 8 och fyra veckotimmar i årskurs 9. I tillvalsämnena tyska och franska föreslås två kurser. Varje tillval ger likvärdig behörighet till fortsatta studier på det gymnasiala skolstadiet. Vidare föreslås att eleverna under två veckotimmar i var och en av årskurserna 7—9 skall få ägna sig åt s. k. fritt valt arbete. Det fritt valda arbetet avses få en sådan utformning att det får en klar anknytning till elevernas intressen och att synpunkter rörande tillvalets betydelse för framtida studie- och yrkesambitioner inte får ett avgörande inflytande. Antalet lärartimmar för det fritt valda arbetet föreslås bli dubbelt så stort som antalet elevtimmar.

Undervisning i engelska blir obligatorisk för samtliga elever fr. o. m. årskurs 3. De estetiskt-praktiska ämnenas ställning förstärks. Teckning, slöjd och musik blir obligatoriska på högstadiet. Vidare föreslås på högstadiet en ökning av timtalet för ämnena hemkunskap och gymnastik. Både flickor och pojkar får undervisning i textil- samt trä- och metallslöjd på mellanstadiet.

I propositionen berörs även frågor rörande arbetstrivsel, elevvård och skoldemokrati. Dessa viktiga frågor har nyligen behandlats i särskilda av Kungl. Maj:t utfärdade riktlinjer för skolöverstyrelsens fortsatta utredningsarbete på detta område.

I vissa ämnen förekommer enligt förslaget fler lärartimmar än elevtimmar. Överskjutande antal lärartimmar föreslås på högstadiet i viss utsträckning få disponeras inte enbart för lärarinsatser i form av undervisning i grupper eller undervisning med flera samverkande lärare, utan också som en form av statligt ekonomiskt stöd för andra insatser, t. ex. medverkan av annan personal och användande av läromedel. Statsbidrag föreslås utgå i sådana fall enligt schabloniserade normer.

Kommunerna får ökade möjligheter till inflytande över timplanens tillämpning. Bl. a. skall skolstyrelsen ha att besluta om utformningen av det fritt valda arbetet.

Lärarbehovet blir i den nya grundskolan mindre än i den nuvarande. Ändringen i behovet varierar dock mellan ämnena och sammanhänger med hur eleverna kommer att välja tillvalsämnena. Lärarbehovet på högstadiet kommer att minska som en följd av förenklingen.

Övergången till den reviderade läroplanen föreslås ske successivt med början i årskurserna 1, 4 och 7 läsåret 1970/71. Den nya läroplanen kommer då att vara fullt genomförd läsåret 1972/73.

Motionerna

I detta sammanhang har utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 104 av herrar *Wirtén* och *Ahlmark* och II: 150 av herrar *Mundebo* och *Ullsten* vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om

a) att i skolstadgan inskrives att samarbetsnämnd skall finnas vid grundskolor med högstadium,

b) att befogenheterna vidgas för samarbetsnämnderna i enlighet med vad som anförts i motionerna,

c) att ett minimalt sammanträden per termin för samarbetsnämnderna stipuleras samt

d) att eleverna ges permanent representation i ämnes- och klasskonferenser,

dels de likalydande motionerna I: 538 av herrar Nymän och Wirtén och II: 676 av herr Källstad och fru Fränkel vari hemställts, såvitt nu är i fråga, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådana ändringar i skolstadgan att samarbetsnämnder kan inrättas även vid grundskolans högstadium och att samarbetsnämnderna utökas med en företrädare för den icke-pedagogiska personalen och en för målsmännen,

dels de likalydande motionerna I: 974 av herr Sörenson och II: 1236 av herr Rimmerfors vari hemställts att riksdagen måtte besluta att i grundskolans läroplan på lämpligt sätt skall ingå sådant lärostoff som i motionerna antytt,

dels de likalydande motionerna I: 979 av herr Brundin och II: 1241 av herr Werner m. fl. vari hemställts att riksdagen måtte besluta att ämnet hemkunskap i grundskolan skall omfatta totalt sju veckotimmar, varav en skall anslås till undervisning i barnkunskap,

dels de likalydande motionerna I: 980 av herr Svenungsson m. fl. och II: 1242 av herr Werner m. fl. vari hemställts, såvitt nu är i fråga, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om att ämnesbenämningen kristendomskunskap bibehållas i den nya läroplanen,

dels de likalydande motionerna I: 993 av herr Blomquist m. fl. och II: 1266 av herr Nelander m. fl. vari hemställts att i skrivelse till Kungl. Maj:t de i motionerna angivna synpunkterna ges till känna och att ökade möjligheter till fortbildning för lärare i ämnet kristendomskunskap/religionskunskap på olika stadier åstadkommes,

dels de likalydande motionerna I: 994 av herrar Fälldin och Svanström och II: 1258 av herrar Elmstedt och Sundkvist vari hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att försök må göras med tillvalsalternativ inriktat på ungdomsledarskap enligt i motionerna anförda riktlinjer och att på grundval härav vunna erfarenheter må ligga till grund för utformningen av ett permanent tilläggsalternativ av detta slag,

dels de likalydande motionerna I: 995 av fru Hamrin-Thorell m. fl. och II: 1259 av fröken Wetterström m. fl. vari hemställts att riksdagen måtte besluta att ämnet hemkunskap tilldelas 2 veckotimmar i grundskolans årskurs 7, samt att de 2 veckotimmar som i årskurs 7 anslagits till fritt valt arbete utgår,

dels de likalydande motionerna I: 996 av herrar Svanström och Ernst Olsson och II: 1257 av herrar Dockered och Gustavsson i Alvesta vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om åtgärder i syfte att komplettera de tillvalsalternativ som föreslås för grundskolans högstadium med ännu

ett ämne benämnt natur eller miljö enligt i motionerna anförda riktlinjer,

dels de likalydande motionerna I: 1001 av fröken *Stenberg* och II: 1267 av fru *Sundberg* vari hemställts att riksdagen måtte besluta att de naturorienterande ämnen på grundskolans högstadium erhåller en ökning från 13 till 15 veckotimmar totalt och att riksdagen måtte uttala att en jämnare fördelning än den föreslagna av tillgänglig undervisningstid mellan biologi, fysik och kemi bör eftersträvas,

dels de likalydande motionerna I: 1005 av herr *Axel Andersson* och fru *Elvy Olsson* och II: 1272 av herrar *Hedlund* och *Wedén* vari hemställts att riksdagen måtte

I. godkänna att grundskolans läroplan får i sina huvuddrag den utformning och det innehåll som förordats i propositionen, dock med sådana modifieringar i förhållande till departementschefens förslag att

a. beträffande tillvalsämnena teknik, ekonomi och konst de praktiska momenten ges en central ställning på i motionerna anförda grunder,

b. i årskurs 7 anslås 1 veckotimme till hemkunskap samt ytterligare 1 veckotimme till orienteringsämnena (kemi) enligt i motionerna anförda riktlinjer,

c. att de under b. krävda förändringarna möjliggöres genom att fritt valt arbete utgår i årskurs 7 samt

d. maskinskrivning införes som obligatoriskt ämne med 2 veckotimmar i årskurs 7 och musik utgår som obligatoriskt ämne i denna årskurs;

II. i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att fritt valt arbete må utformas av de lokala skolmyndigheterna i samverkan med eleverna utan de inskränkningar beträffande ämnesval som ges i propositionen, dock så att stödundervisning inte förekommer;

III. i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala att miljöaspekterna redan från början måtte beaktas i de nya kursplanerna på alla stadier;

IV. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utarbetande av lokalprogram enligt i motionerna anförda riktlinjer;

V. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om att försöksverksamhet företas med särskilda resurstimmar för elevvård enligt i motionerna angivna riktlinjer; samt

VI. besluta att statsbidrag skall utgå till skrivhjälp för lärare och institutionstekniker på grundskolans högstadium enligt ordning som motsvarar den för gymnasier och fackskolor gällande,

dels de likalydande motionerna I: 1006 av herr *Holmberg m. fl.* och II: 1271 av herr *Bohman m. fl.* vari hemställts

A. att riksdagen måtte besluta

1. att i årskurs 9 utöver de föreslagna tillvalsalternativen införa ett tillval med en undervisning i stort motsvarande den som i dag meddelas de elever som väljer tvåbokstaviga linjer,

2) att uppdraga åt skolöverstyrelsen att utforma de särskilda behörighetsregler som kan erfordras för tillträde till det gymnasiala stadiet,

3) att färdighets- och orienteringsämnena förstärkes med två veckotimmar, vilka överföres från epf-ämnena,

4) att ämnet hemkunskap erhåller ökat utrymme på högstadiet,

5) att nya normer för lokalbehov och lokalutformning snarast måtte utarbetas vad gäller både de skolor som planeras och redan befintliga skolor och att därvid kravet på skolpersonalens möjlighet att kunna påverka utformningen beaktas;

B. att riksdagen måtte uttala

1) att anslaget till forskning och pedagogiskt utvecklingsarbete framdeles bör prioriteras,

2) att informationen om befintliga och nytillkomna läromedel till skoledare och lärare snarast måtte förbättras; samt

C. att riksdagen måtte beakta vad i motionerna i övrigt blivit anfört,

dels de likalydande motionerna I: 1007 av herr *Lars Larsson* och II: 1274 av herr *Wiklund* i Härnösand vari hemställda att riksdagen uttalar sig för sådan ändring av skolstadgan 5 kap. paragraf 35 att rektor vid grundskola må kunna besluta att tid för morgonsamling kan sammanläggas till färre och längre samlingstillfällen i de syften som antytts,

dels de likalydande motionerna I: 1008 av herrar *Wirtén* och *Nyman* och II: 1265 av herr *Källstad m. fl.* vari hemställda att riksdagen måtte öka utrymmet för lokala initiativ genom skolstyrelsernas försorg genom att i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala,

a. att skolstyrelserna måtte ges generellt bemyndigande att som B-språk låta eleverna välja mellan förutom franska och tyska också spanska och ryska,

b. att skolstyrelserna måtte ges generellt bemyndigande till försöksverksamhet med B-språk på mellanstadiet med upp till totalt två veckotimmar,

c. att skolstyrelserna måtte ges generellt bemyndigande att ersätta betygen på grundskolans låg- och mellanstadium med andra former för elev- och föräldrainsformation,

d. att skolstyrelserna måtte ges generellt bemyndigande att ersätta ordnings- och uppförandebetygen i hela grundskolan med andra former för elev- och föräldrainsformation,

e. att skolstyrelserna måtte ges generellt bemyndigande till försöksverksamhet med förlängd praktisk yrkesorientering i enlighet med skolöverstyrelsens i motionerna återgivna förslag,

f. att skolstyrelserna måtte ges generellt bemyndigande till försöksverksamhet med genom gruppindelning reducerad schemabunden tid för eleverna under en period om 1—2 veckor vid början av läsår 1, 4 och 7, samt

g. att ansvaret för utformningen av det fritt valda arbetet på grundskolans högstadium måtte åvila samarbetsnämnden, eller där sådan inte finnes, rektor i den enskilda skolan,

dels motionen II: 1264 av herrar *Arvidson* och *Bergman* vari hemställda att riksdagen ville besluta att grundskolan i hela sin längd blir en odifferentierad skola med B-språk och konst som vanliga skolämnen på högstadiet,

dels motionen II: 1273 av fru *Ryding m. fl.* vari hemställda

A. att riksdagen vid antagande av Kungl. Maj:ts proposition nr 129 måtte ge

till kända motionärernas synpunkter för beaktande av skolöverstyrelsen vid den konkreta utformningen och utarbetandet av den nya läroplanen för grundskolan med inriktning att grundskolan på alla stadier blir sammanhållen,

B. att riksdagen måtte besluta ge skolöverstyrelsen i uppdrag att genomföra en snabb utredning om kulturcentra enligt vad som utvecklats i motionen.

Utskottet har i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttrande över motionerna I: 538 och II: 676 från *skolöverstyrelsen*. Se *Bilaga* till detta utlåtande.

Utskottet

I propositionen betonas inledningsvis att en grundläggande princip för omdaning av det svenska skolväsendet varit och alltjämt är strävan att stärka demokratin och skapa ökad jämlikhet i samhället. De förslag som framförs bör ses mot denna bakgrund. De ingår som led i det ständigt fortgående arbetet på skolans utveckling och förnyelse. Förslagen syftar inte till någon ändring av grundskolans målsättning utan till att med stöd av gjorda erfarenheter anpassa skolans utformning till målsättningen. Ett genomförande av förslagen kommer att medföra, att grundskolan blir en i allt väsentligt sammanhållen skola av allmän karaktär.

Skolans trivsel- och arbetsförhållanden. Skolöverstyrelsen har i inledningen till det förslag till revidering av grundskolans läroplan, som ligger till grund för propositionen, behandlat skolans trivsel- och arbetsförhållanden. I anslutning härtill har departementschefen kraftigt betonat betydelsen av hithörande frågor och uttalat, att han finner det oundgängligt för skolan att inom sin egen verksamhet förverkliga de grundläggande värden som ligger i begreppen arbetstrivsel, demokrati, ansvarstagande och samarbete.

I motionerna I: 104 och II: 150 föreslås, att s a m a r b e t s n ä m n d o b l i g a t o r i s k t skall finnas vid grundskolor med högstadium och därjämte att nämnderna skall få vidgade befogenheter samt att ett minimalt sammanträden per termin skall fastställas för dem. Beträffande ä m n e s - o c h k l a s s k o n f e r e n s e r föreslås att eleverna skall få permanent representation i dessa. Även i motionerna I: 538 och II: 676 anses, att bestämmelser bör meddelas om samarbetsnämnder vid grundskolor med högstadium. Därjämte föreslås att nämnderna skall utökas med en företrädare för den icke-pedagogiska personalen och en för målsmännen.

Utskottet delar departementschefens uppfattning att frågorna om arbetstrivsel, elevvård och skoldemokrati m. m. måste tillmätas stor betydelse — en uppfattning som också ligger bakom nyssnämnda motionsyrkanden. Vad gäller frågan om inrättande av samarbetsnämnder i grundskolor med högstadium vill utskottet erinra om att överstyrelsen rekommenderat att dylika nämnder inrättas och även givit anvisningar om nämndernas sammansättning m. m. Vidare har överstyrelsen f. n. frågorna om skolans trivsel- och arbetsförhållanden under arbete i en för ändamålet tillsatt särskild arbetsgrupp. Riktlinjer för detta arbete har i maj i år fastställts

av Kungl. Maj:t. Det förutsättes i dessa att överstyrelsens kartläggning och analysarbete skall kompletteras med och underbyggas av forsknings- och utvecklingsarbete. Utskottet räknar med att utvecklingen går i riktning mot ett generellt införande av samarbetsnämnder även i grundskolor med högstadium men finner det i dagens läge riktigt att man t. v. låter inrättandet av samarbetsnämnder i dessa skolor bero av lokala initiativ.

Vad gäller övriga motionsvis framförda förslag om samarbetsnämnderna m. m. torde dessa komma att övervägas av överstyrelsen under nyssnämnda utredningsarbete. Utskottet anser sig därför inte böra föreslå riksdagen att nu besluta enligt motionärernas förslag. Utskottet avstyrker sålunda nu ifrågavarande yrkanden i motionerna I: 104 och II: 150 samt I: 538 och II: 676.

I syfte att skapa möjligheter till förbättrad elevvård och breddad skoldemokrati föreslås i motionerna I: 1007 och II: 1274 att riksdagen uttalar sig för att den tid som enligt skolstadgan i grundskolan skall användas för morgonsamling skall få läggas ihop till färre och längre samlingsstillfällen än som nu är föreskrivet. Det är enligt utskottets mening inte uteslutet att man genom en dylik ändring i skolstadgan skulle ge skolläringarna en värdefull möjlighet att variera morgonsamlingarnas form och innehåll. Uppslaget synes därför böra uppmärksammas av skolöverstyrelsen. Utskottet utgår från att så blir fallet och anser det inte erforderligt med något särskilt uttalande från riksdagens sida.

Ett annat uppslag beträffande elevvården framförs i motionerna I: 1005 och II: 1272 i vilka föreslås att vissa skolor för elevvård sändamål på försök skall tilldelas extra s. k. resurstimmar, dvs. lärartimmar som kan användas fritt såväl till insatser av lärare som till medverkan av annan personal m. m. I motionerna pekas särskilt på möjligheten att använda dessa resurstimmar som extra tid för klassföreståndaruppgifter.

Med hänsyn till vad som nyss anförts om skolöverstyrelsens arbete med frågor om trivsel- och arbetsförhållanden i skolan finner utskottet inte skäl att med anledning av motionerna föreslå någon särskild försöksverksamhet med resurstimmar för elevvårdsändamål och avstyrker därför motionerna i denna del.

De önskemål om en snabbutredning om s. k. kulturcentra som framförs i motionen II: 1273 ger utskottet anledning att framhålla vikten av att skolans lokaler i den utsträckning så är lämpligt och möjligt utnyttjas även för andra ändamål än själva skolverksamheten, exempelvis för vuxenundervisning och annan frivillig bildningsverksamhet, olika föreningsaktiviteter osv. I stor utsträckning sker detta redan och även organisatoriskt torde en viss samordning vara under utveckling, exempelvis i fråga om biblioteksverksamheten, vilket utskottet finner riktigt och värdefullt.

Utskottet anser sig inte böra tillstyrka ifrågavarande motionsyrkande.

Läroplanens innehåll. Utskottet har i det föregående redovisat, att propositionens förslag innebär bl. a. att varje elev på högstadiet skall välja ett av fem angivna tillvalsämnen nämligen tyska, franska, teknik, konst eller ekonomi. Därjämte föreslås att eleverna i var och en av årskurserna 7—9 under två veckotimmar skall få

ägna sig åt s. k. fritt valt arbete. Även om det föreslagna högstadiet blir väsentligt mera sammanhållet än det nuvarande kvarstår alltså vissa valmöjligheter för eleverna. Häremot riktas invändningar dels i motionen II: 1264 i vilken påyrkas ett riksdagsbeslut om att grundskolan i hela sin längd skall vara en odifferentierad skola med B-språk (dvs. det andra främmande språk som eleven möter) och konst som vanliga skolämnen på högstadiet, dels i motionen II: 1273 vari, såvitt nu är i fråga, uttalas att läroplanen bör utarbetas med sikte på en på alla stadier sammanhållen grundskola.

Om man ser frågan om en sammanhållen eller organisatoriskt differentierad grundskola i det historiska perspektivet är det lätt att konstatera, att utvecklingen under de senaste decennierna gått snabbt i riktning mot en alltmer sammanhållen skola. Att utvecklingens slutpunkt i detta avseende kommer att bli den helt sammanhållna grundskolan är inte uteslutet men därmed är inte sagt att vi i dag nått så långt att alla förutsättningar, inte minst pedagogiska och psykologiska, föreligger för att nu göra en så långtgående förändring. Kungl. Maj:ts förslag bygger på den uppfattningen att så inte är fallet och utskottet vill för sin del ansluta sig till denna ståndpunkt. Utskottet avstyrker därför såväl motionen II: 1264 som nu ifrågavarande yrkande i motionen II: 1273.

I flera motioner framförs förslag som på olika sätt berör tillvalskonstruktionen. I motionerna I: 1008 och II: 1265 föreslås sålunda — som ett av flera uttryck för huvudtanken att man bör öka utrymmet för lokala insatser genom skolstyrelserna — att man skall ge dessa ett generellt bemyndigande att låta eleverna som B-språk välja mellan inte bara franska och tyska utan även spanska och ryska. Dessa båda språk har mycket betydande språkområden och man kan därför i och för sig ha förståelse för motionärernas förslag. Utskottet kan dock av flera skäl inte tillstyrka detta. Ju flera valmöjligheter man kräver att ett högstadium skall erbjuda desto större skolor måste man ha och därmed framtvingsas en starkare centralisering av högstadierna än som annars erfordras. En alltför stor uppsplittring på olika tillvalsmöjligheter leder vidare till organisatoriska svårigheter på gymnasietadiet och gör det avsevärt svårare för eleverna att vid behov flytta från en skolkommun till en annan.

En utökning av tillvalsmöjligheterna föreslås även i motionerna I: 996 och II: 1257 samt I: 994 och II: 1258. I de båda förstnämnda önskas ett tillvalsämne benämnt natur eller miljö, medan i de båda sistnämnda uttalas att försök bör göras med ett tillvalsalternativ inriktat på ungdomsledarskap med sikte på utformning av ett permanent dylikt alternativ.

Betydelsen av att eleverna får undervisning i miljö- och naturfrågor och bibringas förståelse för dessa frågors utomordentliga vikt kan inte nog understrykas, men det är att märka att denna undervisning och fostran hör hemma i flera olika ämnen och inte bör brytas ut ur sina naturliga sammanhang. Med hänsyn härtill och även till vad nyss sagts om nödvändigheten att hålla antalet tillvalsmöjligheter inom vissa gränser avstyrker utskottet motionerna I: 996 och II: 1257.

I detta sammanhang vill utskottet också ta upp ett i motionerna I: 1005 och

II: 1272 framställt yrkande om ett uttalande från riksdagen av innebörd att miljöaspekterna redan från början bör beaktas i de nya kursplanerna på alla stadier. Utskottet som redan angivit sin uppfattning om miljöfrågornas betydelse vill gärna ytterligare understryka vikten av att de ägnas en omsorgsfull behandling i de ämnen där de hör hemma. Utskottet förutsätter att detta beaktas i kursplanarbetet och anser det därför inte behövt med ett riksdagsuttalande i frågan. Utskottet avstyrker alltså motionerna I: 1005 och II: 1272 såvitt nu är i fråga.

Vad angår önskemålet om försök med ett tillvalsalternativ inriktat på ungdomsledarskap finner utskottet inte heller någon möjlighet att bereda utrymme för detta inom tillvalssystemet. För elever med den intresseinriktning som angivits i motionerna I: 994 och II: 1258 synes aktivt deltagande i föreningsliv och frivillig bildningsverksamhet kunna innebära en praktisk utbildningsväg till ungdomsledarskap. Utskottet vill också peka på de möjligheter i detta hänseende som det fritt valda arbetet kan erbjuda. Utskottet avstyrker motionerna.

Oro för att de i propositionen föreslagna tillvalsalternativen inte kommer att erbjuda någon lämplig och inbjudande studieväg för den typ av elever som i det nuvarande högstadiet väljer de praktiskt inriktade linjerna uttalas i motionerna I: 1006 och II: 1271 samt I: 1005 och II: 1272. I de två förstnämnda dras den konsekvensen, att ytterligare en tillvalsmöjlighet bör erbjudas med en undervisning i stort motsvarande den som för närvarande meddelas på de s. k. två bokstaviga linjerna. De andra båda motionerna går inte lika långt utan nöjer sig med att påyrka »sådana modifieringar» att de praktiska momenten i tillvalsämnena teknik, ekonomi och konst ges en central ställning.

Önskemålet att ge varje enskild elev möjligheter att tillvarata sina intressen och anlag kan, som framhålles i propositionen, tillgodoses dels genom yttre organisatoriska åtgärder dvs. erbjudande av olika tillvalsalternativ, dels genom individualisering av undervisningen inom klassens ram. Utvecklingen under åren efter grundskolreformen har inneburit, att de yttre åtgärderna minskat i betydelse medan de pedagogiska åtgärderna fått ökad vikt och tack vare bättre hjälpmedel och bättre lärarutbildning större genomslagskraft. I det föreslagna, i stort sett sammanhållna högstadiet räknar utskottet med att man genom ökad användning av nyss åsyftade pedagogiska åtgärder och med successiv förbättring av dessa och ökad förståelse för deras betydelse skall kunna bjuda det långt övervägande flertalet inom varje årskull en undervisning som i rimlig grad är avpassad efter den enskilda elevens intressen och anlag. I de undantagsfall, berörande enstaka elever, då man inte lyckas med detta synes det rimligen få ankomma på de lokala skolstyrelserna att göra sådana jämkningar i utbildningsgången under nionde skolåret som bedömes vara nödvändiga för att vederbörande elevs skolgång skall bli meningsfull. Utskottet räknar med att Kungl. Maj:t meddelar riktlinjer för skolstyrelsernas handläggning av dylika frågor.

Vad utskottet i det föregående anfört om nödvändigheten av en viss begränsning av antalet tillvalsmöjligheter liksom den uppfattning om den individualiserade

undervisningen som utskottet nyss redovisat gör, att utskottet inte finner skäl att tillstyrka yrkandet i motionerna I: 1006 och II: 1271 om införande av ytterligare ett tillvalsalternativ.

Den modifiering beträffande tillvalsämnena teknik, ekonomi och konst som påyrkas i motionerna I: 1005 och II: 1272 torde avse skolöverstyrelsens förslag till mål och huvudmoment för dessa ämnen samt därtill fogade kommentarer om undervisningens innehåll och inriktning. Utskottet vill först påpeka att propositionen inte innefattar något ställningstagande till detaljerna i dessa förslag. Klart är emellertid att de praktiska momenten kommer att ha sin givna plats i nämnda tre tillvalsämnena men ingalunda endast i dessa. Dylika moment torde i själva verket komma att tillmätas stor betydelse vid utformningen av undervisningen överhuvudtaget. Utskottet anser det inte lämpligt att särskilt betona de praktiska momenten i kemi, teknik och ekonomi och därigenom ge intryck av att dessa ämnen intar en särställning i förhållande till andra ämnen med risk för att de elever som väljer något av dem också betraktas som en grupp för sig. Med hänsyn till dessa synpunkter och till vad nyss sagts om individualisering inom klassen genom pedagogiska åtgärder finner utskottet inte skäl att tillstyrka nu ifrågakvarande motionsyrkande.

I propositionen uttalas att alla tillvalsalternativ bör ge likvärdig b e h ö r i g h e t vid ansökan om inträde i gymnasial skola. Gentemot detta görs i motionerna I: 1006 och II: 1271 den distinktionen att högstadiets elever bör vinna allmän behörighet, oavsett vilket tillval de gör, men att det därutöver kan erfordras särskild behörighet för fortsatta studier vid vissa utbildningslinjer. Motionärerna yrkar att det uppdrages åt skolöverstyrelsen att utforma erforderliga särskilda behörighetsregler. Utskottet kan inte tillstyrka detta yrkande, som närmast torde vara att uppfatta som en konsekvens av det i samma motioner framförda förslaget om ytterligare ett tillvalsalternativ, vilket förslag utskottet i det föregående avstyrkt.

En intressant nyhet i propositionen i förhållande till skolöverstyrelsens förslag är införandet av vad som kallas f r i t t v a l t a r b e t e. Detta förutsättes kunna få ett så skiftande innehåll att det verkligen gör skäl för beteckningen fritt valt. Den begränsningen anges dock att den för detta arbete avsedda tiden inte får användas för kompletterande undervisning i övriga ämnen. Detta har i motionerna I: 1005 och II: 1272 uppfattats som en alltför snäv gränsdragning. Avsikten är inte — säger motionärerna — att det fritt valda arbetet skall få karaktären av stödundervisning, men elever och lärare måste vara oförhindrade att under detta arbete ta upp frågor eller aktiviteter som anknyter till vanliga skolämnen. Utskottet kan inte finna att det på denna punkt råder någon motsättning mellan propositionen och motionerna och anser det därför inte behövt att riksdagen gör det av motionärerna önskade uttalandet i frågan.

Enligt propositionen bör det ankomma på de kommunala skolstyrelserna att efter samråd med personal och elever fritt u t f o r m a de aktiviteter som avses ingå i f r i t t v a l t a r b e t e. I motionerna I: 1008 och II: 1265 uttalas en viss tveksamhet härvidlag, eftersom avsikten är att det fritt valda arbetet, inom den ram som resurserna anger, skall präglas av elevernas egna önskemål. Motionärerna

önskar ett uttalande av riksdagen att ansvaret för det fritt valda arbetet bör åvila samarbetsnämnden, eller där det inte finns någon sådan, rektor i den enskilda skolan. Utskottet finner det självklart att det fritt valda arbetet måste utformas i samverkan mellan alla berörda parter, vilket också torde få anses vara den uppfattning som kommer till uttryck i propositionen. Ansvaret kommer inte att vila på någon av parterna ensam och något uttalande med den innebörd motionärerna avsett bör inte ifrågakomma.

I propositionen förutsättes, som redan framgått, att undervisningen i B-språk skall börja i årskurs 7. Försök med en tidigare reläggning önskas i motionerna I: 1008 och II: 1265 och därför föreslås ett uttalande om att skolstyrelserna bör erhålla ett generellt bemyndigande till försöksverksamhet med B-språk på mellanstadiet med upp till totalt två veckotimmar. Möjligt är att utvecklingen går i den riktningen att B-språk blir obligatoriskt i grundskolan och att påbörjandet av B-språkstudierna successivt förskjuts till lägre årskurser, men utskottet anser sig dock inte böra tillstyrka ifrågavarande motionsyrkande. Utskottet finner det nämligen tveksamt om försöksverksamhet av denna art bör påbörjas med stöd av generella bemyndiganden för skolstyrelserna och anser också att ett bifall skulle kunna medföra ganska svårbemästrade organisatoriska problem.

Frågan om utrymmet för undervisningen i ämnet hemkunskap har tilldragit sig stort intresse. Departementschefen har räknat med att ämnet bör tilldelas fem veckotimmar. Detta har mött invändningar i flera motioner. Ett allmänt yrkande om ökad timtilldelning görs i motionerna I: 1006 och II: 1271 medan i motionerna I: 995 och II: 1259 samt I: 979 och II: 1241 föreslås en ökning med två veckotimmar och i motionerna I: 1005 och II: 1272 en ökning med en veckotimme. Det förutsättes i de två sistnämnda motionerna att ökningen skall möjliggöras genom att en av de båda veckotimmar som i årskurs 7 är avsedda för fritt valt arbete tas i anspråk. På motsvarande sätt räknas i motionerna I: 995 och II: 1259 med att båda timmarna fritt valt arbete i nämnda årskurs skall ersättas av hemkunskap.

Utskottet anser propositionens förslag om fritt valt arbete vara ett mycket väsentligt inslag i den nya läroplanen och kan inte tillstyrka någon reduktion av timtalet för detta. Ej heller kan utskottet finna anledning att till förmån för ämnet hemkunskap på annat sätt föreslå ändring av den avvägning av timtalen för olika ämnen som angivits i propositionen. Utskottet avstyrker därför de olika yrkandena om ökat timtal för hemkunskapen.

I fråga om orienteringsämnena innebär propositionsförslaget en viss minskning av timtalet. Detta har föranlett kritik i flera motioner och yrkanden om ökat timtal. I motionerna I: 1006 och II: 1271 hemställs sålunda om en förstärkning av färdighets- och orienteringsämnena, i första hand svenska och de naturorienterande ämnena genom överförande av två veckotimmar från ämnena för estetisk-praktisk och fysisk fostran. En ökning med en veckotimme tagen från det fritt valda arbetet i årskurs 7 föreslås — i syfte att förstärka kemiundervisningen — i motionerna I: 1005 och II: 1272. För de naturorienterande ämnena på högsta-diet yrkas slutligen i motionerna I: 1001 och II: 1267 en ökning med två veckotim-

mar varjämte en jämnare fördelning av undervisningstiden mellan ämnena biologi, fysik och kemi än den skolöverstyrelsen tänkt sig anses böra eftersträvas.

Utskottet finner för sin del övervägande skäl tala för att den i propositionen gjorda avvägningen i fråga om orienteringsämnena nu accepteras men vill samtidigt understryka departementschefens uttalande om att skolöverstyrelsen noga bör följa utvecklingen på området.

Ett av skolöverstyrelsen framfört förslag om obligatorisk undervisning i maskinskrivning har avvisats i propositionen och i stället har det förutsatts att elevernas intresse för detta ämne skall kunna tillgodoses inom ramen för det fritt valda arbetet i årskurs 7 varjämte vissa lärartimmar avses bli ställda till förfogande för ämnet i årskurserna 8 och 9. I motionerna I: 1005 och II: 1272 yrkas att maskinskrivningen skall införas som obligatoriskt ämne med två veckotimmar i årskurs 7. I stället föreslås musiken utgå som obligatoriskt ämne i denna årskurs.

Enligt utskottets mening är propositionens förslag om maskinskrivningen att föredra och utskottet avstyrker därför motionerna I: 1005 och II: 1272 i denna del.

Det är av största vikt att i ungdomens demokratiska fostran ingår fostran till världsmedborgarskap med sakrik information om den värld vi lever i, den värld som eleverna har att ta ansvar för, framhålles det i motionerna I: 974 och II: 1236. Motionärerna önskar ett riksdagsbeslut om att det åsyftade lärostoffet på lämpligt sätt skall beredas utrymme i undervisningen. Utskottet har förståelse för motionärernas synpunkter men finner knappast något beslut av riksdagen erforderligt i denna fråga eftersom undervisningen i bl. a. orienteringsämnena, med den uppläggningsöverstyrelsen tänkt sig, torde komma att motsvara de angivna önskemålen.

Ämnesbenämningen kristendomskunskap har i gymnasiet och fackskolan ändrats till religionskunskap och i propositionen föreslås nu att motsvarande ändring genomförs beträffande grundskolan. Invändningar häremot reses i motionerna I: 980 och II: 1242 i vilka framhålles att den kristna religionen utgör en väsentlig del av grundvalen för de etiska och sociala värderingar varpå vårt samhälle och vår samlevnad bygger. Skolans religionsundervisning måste enligt motionärernas uppfattning i första hand vara en undervisning om kristendom och detta bör understrykas genom en oförändrad ämnesbenämning som anger ämnets huvudsakliga innehåll. En annan uppfattning i namnfrågan kommer till uttryck i motionerna I: 993 och II: 1266. I dessa betonas att ämnesinnehållet är det viktigaste och eftersom detta anses vara angivet på ett tillfredsställande sätt i skolöverstyrelsens förslag har motionärerna ingen invändning mot benämningen religionskunskap. Utskottet vill för sin del ansluta sig till den uppfattning som kommit till uttryck i propositionen och i sistnämnda båda motioner. Utskottet avstyrker alltså motionerna I: 980 och II: 1242, såvitt nu är i fråga.

I 27 § skollagen regleras frågan om befrielse från skyldighet att delta i undervisningen i kristendomskunskap. En ändring av ämnesbenämningen får därför som konsekvens att en formell ändring behöver göras i nämnda paragraf. Förslag härom har framlagts i det i propositionen ingående förslaget om ändring i skollagen,

vilket hänvisats till behandling i lagutskott. Departementschefen har i propositionen även tagit upp frågan om befrielsemöjlighet fortfarande bör föreligga och därvid intagit den ståndpunkten att möjligheten bör finnas kvar. Samma spörsmål har tagits upp i motioner, som hänvisats till lagutskott, och det har också berörts i motionerna I: 993 och II: 1266, vilka remitterats till statsutskottet. Utskottet vill med hänsyn till sistnämnda omständighet anföra några synpunkter. Undervisningen i ämnet skall utformas objektivt och allsidigt samt innefatta också undervisning om andra religioner än den kristna. Denna princip och även det system för skolarbetets bedrivande inom s. k. arbetsområden, som förutsättes i propositionen, kan i och för sig anföras som skäl för borttagande av befrielsemöjligheten, men utskottet anser i likhet med departementschefen att man av praktiska och psykologiska skäl inte bör avskära möjligheten att tillmötesgå de krav på befrielse som är att vänta från vissa elev- och föräldragrupper.

Med utgångspunkt i det förhållandet att propositionen inte innebär förslag om ändring av grundskolans mål sådant det fastställdes av 1962 års riksdag görs i motionerna I: 993 och II: 1266 vissa uttalanden beträffande ämnet religionskunskap med syfte att understryka såväl den oförändrade målsättningen som olika synpunkter på ämnet. Dessa synpunkter står, såvitt utskottet kan finna, inte i någon motsättning till den uppläggning som undervisningen i ämnet enligt propositionen avses få. Med hänsyn härtill och då utskottet inte heller ifrågasätter någon ändring beträffande ämnet religionskunskap anser sig utskottet inte ha anledning att föreslå riksdagen att med instämmande i motionärernas synpunkter ge dessa till känna för Kungl. Maj:t. Utskottet avstyrker alltså motionerna I: 993 och II: 1266, såvitt nu är i fråga.

I motionerna I: 1008 och II: 1265 föreslås ett generellt bemyndigande för skolstyrelserna att på försök genom gruppindelning reducera elevernas schemabundna tid under en period om en à två veckor vid läsårets början i årskurserna 1, 4 och 7. I propositionen har ett förslag av skolöverstyrelsen om ett generellt medgivande av detta slag, men avseende fyra veckor, avvisats under hänvisning bl. a. till problem med tillsyn av barnen. Det har dock förutsatts att en viss försöksverksamhet skall få bedrivas efter medgivande av skolöverstyrelsen.

Utskottet anser sig inte i denna fråga böra gå längre än Kungl. Maj:t och avstyrker därför motionerna i denna del.

Generella bemyndiganden för skolstyrelserna föreslås i samma motioner beträffande betygen. Motionärerna anser att skolstyrelserna bör få rätt att ersätta betygen på grundskolans låg- och mellanstadium samt ordnings- och uppförandebetygen i hela grundskolan med andra former för elev- och föräldrainsformation. En viss utveckling i den riktning motionärerna angivit är redan i gång men det torde inte vara alldeles lätt att finna lämpliga former för den elev- och föräldrainsformation som skall ersätta betygen och utskottet anser sig därför inte kunna tillstyrka ifrågasvarande motionsyrkanden om generella bemyndiganden.

I samband med frågor om undervisningsrationalisering har i propositionen i förbigående berörts det pedagogiska rationaliseringsarbetet. I motionerna I: 1006 och

II: 1271 betonas vikten av detta arbete och föreslås ett uttalande av riksdagen att anslaget till forskning och pedagogiskt utvecklingsarbete framdeles bör prioriteras. Utskottet har tidigare i olika sammanhang (se exempelvis SU 1967: 157 och SU 1968: 8, s. 7) betonat den pedagogiska forskningens stora betydelse och vill gärna göra det ytterligare en gång. Att denna forskning inte hämmas av brist på medel är givetvis ett starkt önskemål. Utskottet får emellertid erinra om att det i motionerna avsedda anslaget för innevarande budgetår förstärkts mycket kraftigt. Utskottet anser sig bl. a. med hänsyn härtill inte böra föreslå riksdagen att göra något uttalande om prioritering av detta anslag framför andra.

Ett av skolöverstyrelsen framfört förslag att en särskild praktisk yrkesorientering (»tilläggspryo») skall kunna erbjudas vissa elever har av departementschefen ansetts böra övervägas ytterligare. I motionerna I: 1008 och II: 1265 uttalas, att skolstyrelserna bör erhålla ett generellt bemyndigande till försöksverksamhet med den av skolöverstyrelsen föreslagna förlängda praktiska yrkesorienteringen. Utskottet får med anledning härav anknyta till sitt uttalande i det föregående om att skolstyrelserna i vissa undantagsfall bör kunna göra jämkningar i utbildningsgången under nionde skolåret. I dessa fall bör också någon form av förlängd praktisk yrkesorientering kunna komma i fråga. Däremot avstyrker utskottet det i motionerna föreslagna generella bemyndigandet.

Resursbehov och kostnader. I samband med behandlingen av frågorna om vilka resurser som krävs för den nya läroplanens genomförande och vilka kostnaderna kommer att bli uttalas i propositionen, att reformen självklart ställer krav på en intensifiering av lärarfortbildningen. Utskottet vill gärna understryka vad departementschefen därvid närmare anfört men anser sig inte ha anledning att särskilt betona fortbildningsbehovet i något eller några ämnen. Utskottet avstyrker yrkandet i motionerna I: 993 och II: 1266 om ett särskilt uttalande angående vikten av ökade möjligheter till fortbildning för lärare i ämnet religionskunskap.

I propositionen framhålles i fråga om den nya läroplanens inverkan på behovet av skollokaler att det givetvis är angeläget att nytillkommande skollokaler utformas så att en så nära överensstämmelse som möjligt uppnås med de krav läroplanen ställer. Därjämte uttalas att justeringar i gällande normer för lokalbehov och lokalutformning kan visa sig erforderliga allteftersom erfarenheter vinnas av den nya läroplanen. Utskottet förutsätter att den nya läroplanens inverkan på lokalfrågorna noga studeras av skolöverstyrelsen och att erforderliga initiativ tas för anpassning av gällande normer efter de krav som följer av läroplansförändringarna. Med hänsyn härtill anser utskottet det inte erforderligt med några åtgärder från riksdagens sida i anledning av de yrkanden beträffande skollokalerna som framställts i motionerna I: 1005 och II: 1272 samt I: 1006 och II: 1271.

I anslutning till ett uttalande i propositionen om nödvändigheten av att man forcerar framställningen av nya läromedel påyrkas i motionerna I: 1006 och II: 1271 ett beslut av riksdagen, att informationen till skolledare och lärare om befintliga och nytillkomna läromedel snarast skall förbättras. Delade meningar kan

knappast råda om betydelsen av att både produktion av och information om nya läromedel forceras så att läromedlen finns tillgängliga för lärare i så god tid som möjligt före det första tillfälle då de skall användas. Något särskilt beslut av riksdagen i denna fråga torde dock inte erfordras.

Enligt ett i motionerna I: 1005 och II: 1272 framställt yrkande bör riksdagen nu besluta att statsbidrag skall utgå till skrivhjälp åt lärare och till institutionstekniker på grundskolans högstadium enligt regler motsvarande dem som gäller för gymnasium och fackskola. Utskottet har i annat sammanhang uttalat sig i denna fråga och därvid under hänvisning till pågående överväganden angående statsbidragssystemets utformning avstyrkt förslag om statsbidrag till skrivhjälp åt lärare och till institutionstekniker på grundskolans högstadium. Utskottet hänvisar härtill och avstyrker även nu förevarande motionsyrkande.

Utskottet har inte i vidare mån än som framgått av det föregående funnit anledning till särskilda uttalanden i anledning av propositionen.

Utskottet hemställer

A. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna II: 1264 och II: 1273, sistnämnda motion såvitt nu är i fråga, godkänner att grundskolans högstadium skall vara i huvudsak sammanhållet i alla årskurser,

B. att riksdagen

1. beträffande ett tillvalsalternativ inriktat på ungdomsledarskap med avslag å motionerna I: 994 och II: 1258 godkänner vad i statsrådsprotokollet härvidlag förordats,

2. beträffande ett tillvalsalternativ benämnt natur eller miljö med avslag å motionerna I: 996 och II: 1257 godkänner vad i statsrådsprotokollet härvidlag förordats,

3. beträffande utvidgning av tillvalsalternativet B-språk till att omfatta även spanska och ryska med avslag å motionerna I: 1008 och II: 1265, såvitt nu är i fråga, godkänner vad i statsrådsprotokollet härvidlag förordats,

4. beträffande ett tillvalsalternativ med undervisning i stort motsvarande den som meddelas på de nuvarande tvåbokstaviga linjerna med avslag å motionerna I: 1006 och II: 1271, såvitt nu är i fråga, godkänner vad i statsrådsprotokollet härvidlag förordats,

5. beträffande modifiering i praktisk riktning av tillvalsalternativen teknik, ekonomi och konst med avslag å motionerna I: 1005 och II: 1272, såvitt nu är i fråga, godkänner vad i statsrådsprotokollet härvidlag förordats,

6. beträffande innehållet i fritt valt arbete med avslag å motionerna I: 1005 och II: 1272, såvitt nu är i fråga, godkänner vad i statsrådsprotokollet härvidlag förordats,

7. beträffande ansvaret för utformningen av fritt valt arbete med avslag å motionerna I: 1008 och II: 1265, såvitt nu är i fråga, godkänner vad i statsrådsprotokollet härvidlag förordats,

8. beträffande utrymmet för ämnet hemkunskap med avslag å motionerna I: 979 och II: 1241, I: 995 och II: 1259, I: 1005 och II: 1272 samt I: 1006 och II: 1271, sistnämnda fyra motioner såvitt nu är i fråga, godkänner vad i statsrådsprotokollet härvidlag förordats,

9. beträffande utrymmet för ämnet fysik på högstadiet med avslag å motionerna I: 1001 och II: 1267 samt I: 1006 och II: 1271, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänner vad i statsrådsprotokollet härvidlag förordats,

10. beträffande utrymmet för ämnet biologi med avslag å motionerna I: 1001 och II: 1267 samt I: 1006 och II: 1271, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänner vad i statsrådsprotokollet härvidlag förordats,

11. beträffande utrymmet för ämnet kemi med avslag å motionerna I: 1001 och II: 1267, I: 1005 och II: 1272 samt I: 1006 och II: 1271, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänner vad i statsrådsprotokollet härvidlag förordats,

12. beträffande fördelning av tillgänglig undervisningstid mellan ämnena biologi, fysik och kemi avslår motionerna I: 1001 och II: 1267, såvitt nu är i fråga,

13. beträffande utrymmet för ämnet svenska med avslag å motionerna I: 1006 och II: 1271, såvitt nu är i fråga, godkänner vad i statsrådsprotokollet härvidlag förordats,

14. beträffande utrymmet för ämnet maskinskrivning med avslag å motionerna I: 1005 och II: 1272, såvitt nu är i fråga, godkänner vad i statsrådsprotokollet härvidlag förordats,

15. beträffande ämnesbenämningen kristendomskunskap med avslag å motionerna I: 980 och II: 1242, såvitt nu är i fråga, godkänner vad i statsrådsprotokollet härvidlag förordats,

16. beträffande synpunkter på ämnet religionskunskap avslår motionerna I: 993 och II: 1266, såvitt nu är i fråga,

17. i övrigt godkänner vad i statsrådsprotokollet förordats beträffande utrymmet för tillval samt utrymmet för och utformningen av fritt valt arbete, ävensom beträffande utformning och innehåll i övrigt av grundskolans läroplan,

C. att riksdagen godkänner att den nya läroplanen införs läsåret 1970/71 med början i årskurserna 1, 4 och 7 med möjlighet för Kungl. Maj:t att besluta om tidigare övergång i visst fall,

D. att riksdagen

1. avslår motionerna I: 104 och II: 150 samt I: 538 och II: 676, samtliga motioner i vad de avser inrättande av samarbetsnämnder vid grundskolor med högstadium,

2. avslår motionerna I: 104 och II: 150 i vad de avser samarbetsnämndernas befogenheter och sammanträden samt ämnes- och klasskonferenserna,

3. avslår motionerna I: 538 och II: 676 i vad de avser samarbetsnämndernas sammansättning,

4. avslår motionerna I: 974 och II: 1236 om visst lärostoff i grundskolans läroplan,

5. avslår motionerna I: 993 och II: 1266 i vad de avser fortbildning för lärare i ämnet kristendomskunskap/religionskunskap,

6. avslår motionerna I: 1005 och II: 1272 i vad de avser miljöaspekternas beaktande i de nya kursplanerna,

7. avslår motionerna I: 1005 och II: 1272 samt I: 1006 och II: 1271 i vad de avser skollokalerna,

8. avslår motionerna I: 1005 och II: 1272 i vad de avser särskilda resurstimmar för elevvård,

9. avslår motionerna I: 1005 och II: 1272 i vad de avser statsbidrag till skrivhjälp åt lärare och till institutionstekniker,

10. avslår motionerna I: 1006 och II: 1271 i vad de avser särskilda behörighetsregler för tillträde till det gymnasiala stadiet,

11. avslår motionerna I: 1006 och II: 1271 i vad de avser prioritering av anslaget till forskning och pedagogiskt utvecklingsarbete,

12. avslår motionerna I: 1006 och II: 1271 i vad de avser information om läromedel,

13. avslår motionerna I: 1007 och II: 1274 om morgonsamling i grundskolan,

14. avslår motionerna I: 1008 och II: 1265 i vad de avser försöksverksamhet med B-språk på mellanstadiet,

15. avslår motionerna I: 1008 och II: 1265 i vad de avser betygen på grundskolans låg- och mellanstadium,

16. avslår motionerna I: 1008 och II: 1265 i vad de avser ordnings- och uppförandebetygen i hela grundskolan,

17. avslår motionerna I: 1008 och II: 1265 i vad de avser försöksverksamhet med förlängd praktisk yrkesorientering,

18. avslår motionerna I: 1008 och II: 1265 i vad de avser försöksverksamhet med gruppindelning,

19. avslår motionen II: 1273 i vad den avser utredning om kulturcentra.

Stockholm den 26 november 1968

På statsutskottets vägnar:

GÖSTA BOHMAN

Vid ärendets slutbehandling inom utskottet har närvarit

från första kammaren: herrar Näsström (s), Birger Andersson (s), Fritz Persson (s), Rikard Svensson (s), fru Wallentheim (s), herrar Kaijser (h), Mårtensson (s), Bertil Petersson (s), Ottosson (h), Per Jacobsson (fp), Wallmark (h), Thorssten Larsson (cp), fru Lilly Ohlsson (s), herrar Wirtén (fp) och Johan Olsson (cp) samt

från andra kammaren: herrar Bohman (h), Karlsson i Olofström (s), Almgren (s), fru Lewén-Eliasson (s), herrar Nihlfors (fp), Mattsson (cp), Turesson (h), fröken Olsson (s), herrar Gustafsson i Skellefteå (fp), Lindholm (s), Arvidson (s), Källstad (fp), Jönsson i Arlöv (s), fru Ludvigsson (s) och herr Elmstedt (cp).

Reservationer

1. beträffande ett tillvalsalternativ med undervisning i stort motsvarande den som meddelas på de s. k. tvåbokstaviga linjerna i det nuvarande högstadiet av herrar Kaijser (h), Ottosson (h), Wallmark (h), Bohman (h) och Turesson (h) som anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar med »Önskemålet att» och på s. 10 slutar med »ett tillvalsalternativ» bort ha följande lydelse:

»Enligt utskottets mening kan man inte bortse från att en betydande del av eleverna för närvarande i årskurs 9 väljer någon av de tvåbokstaviga linjerna. Det rör sig enligt skolöverstyrelsens redovisning om ungefär 22 procent. Det kan omvittnas av många skolmän att just dessa linjer erbjuder en för vissa elever lämplig studiegång. För dessa elever finns det i det föreslagna nya högstadiet inte något tillval som tillgodoser deras intressen och anlag. Enligt utskottets mening kan det sammanhållna högstadiet godtagas endast under den förutsättningen att ytterligare

en tillvalsmöjlighet inrättas med en undervisning i stort motsvarande den som i dag meddelas de elever som väljer tvåbokstaviga linjer.»

dels utskottets hemställan under B 4 bort ha följande lydelse:

»4. med bifall till motionerna I: 1006 och II: 1271, såvitt nu är i fråga, beslutar att i årskurs 9 utöver de föreslagna tillvalsalternativen införa ett tillval med en undervisning motsvarande i stort den som i dag meddelas de elever som väljer tvåbokstaviga linjer,»

2. beträffande modifiering i praktisk riktning av tillvalsämnena teknik, ekonomi och konst av herrar *Per Jacobsson* (fp), *Thorsten Larsson* (cp), *Wirtén* (fp), *Johan Olsson* (cp), *Nihlfors* (fp), *Mattsson* (cp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Källstad* (fp) och *Elmstedt* (cp) som anser att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 10 som börjar med »Den modifiering» och slutar med »ifrågavarande motionsyrkande» bort ha följande lydelse:

»Erfarenheterna har emellertid visat att de tvåbokstaviga linjerna i det nuvarande högstadiet för närvarande samlar en betydande del av eleverna i årskurs 9, under de senaste åren mer än en femtedel. Man torde utan tvekan kunna göra den bedömningen att flertalet elever på de praktiska linjerna har upplevt sin utbildning som värdefull. Detta har omvittnats från lärarhåll och ett flertal länskolnämnder och andra remissinstanser har också understrukit att slopandet av dessa linjer kan komma att innebära en allvarlig försämring av ifrågavarande elevers situation. Utskottet anser det nödvändigt att man i den nya läroplanen söker tillgodose dessa elever utan att försvaga högstadiets karaktär av att vara i huvudsak sammanhållet. Detta kan ske genom att man utformar tillvalsämnena teknik, konst och ekonomi så att de praktiska momenten får en central ställning. Dessa tillvalsämnen måste innehålla så mycket praktiskt utövande verksamhet att de kan upplevas som verkliga alternativ för de elever som har en sådan intresseinriktning.»

dels utskottets hemställan under B 5 bort ha följande lydelse:

»5. med bifall till motionerna I: 1005 och II: 1272, såvitt nu är i fråga, beslutar att de praktiska momenten skall ges en central ställning i tillvalsämnena teknik, ekonomi och konst,»

3. beträffande utrymmet för ämnet hemkunskap av herrar *Kaijser* (h), *Ottosson* (h), *Per Jacobsson* (fp), *Wallmark* (h), *Thorsten Larsson* (cp), *Wirtén* (fp), *Johan Olsson* (cp), *Bohman* (h), *Nihlfors* (fp), *Mattsson* (cp), *Turesson* (h), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Källstad* (fp) och *Elmstedt* (cp) som anser att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 11 som börjar med »Utskottet anser» och slutar med »för hemkunskapen» bort ha följande lydelse:

»Förslaget i propositionen innebär för ämnet hemkunskap en nedskärning med en veckotimme i förhållande till skolöverstyrelsens förslag. Med tanke på ämnets uppgift att ge grundläggande medborgarutbildning inom en rad för den enskilda individen synnerligen väsentliga områden är denna minskning av ämnets omfång olycklig. Utskottet anser att hemkunskapen bör erhålla ytterligare en veckotimme

i årskurs 7. Detta bör möjliggöras genom att man tar i anspråk den ena av de två veckotimmar som i denna årskurs avses för fritt valt arbete.»

dels utskottets hemställan under B 8 bort ha följande lydelse:

»8. i anledning av motionerna I: 979 och II: 1241 samt I: 995 och II: 1259 ävensom med bifall till motionerna I: 1005 och II: 1272 samt I: 1006 och II: 1271, de fyra sistnämnda motionerna såvitt nu är i fråga, beslutar att en i årskurs 7 för fritt valt arbete avsedd veckotimme i stället skall anslås till hemkunskap,»

4. beträffande utrymmet för ämnet kemi av herrar *Kaijser* (h), *Ottosson* (h), *Per Jacobsson* (fp), *Wallmark* (h), *Thorsten Larsson* (cp), *Wirtén* (fp), *Johan Olsson* (cp), *Bohman* (h), *Nihlfors* (fp), *Mattsson* (cp), *Turesson* (h), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Källstad* (fp) och *Elmstedt* (cp) som anser att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 12 som börjar med »Utskottet finner» och slutar med »på området» bort ha följande lydelse:

»Den ståndpunkt som i propositionen intagits till timtalen för orienteringsämnena innebär en kompromiss mellan olika önskemål och det har därför på goda grunder förutsatts att skolöverstyrelsen noga skall följa utvecklingen på området. Utskottet har särskilt fäst sig vid att kemiämnet endast avses få tre veckotimmar. Med tanke på kemins ständigt ökande betydelse i vårt samhälle och vår vardag finner utskottet detta synnerligen betänkligt. Framför allt bör kemins stora betydelse för miljöfrågorna understrykas. Utskottet anser att kemiämnet bör tilldelas ytterligare en veckotimme i årskurs 7. Utrymme härför erhålles genom att man slopar en av de två veckotimmar som i denna årskurs är avsedda för fritt valt arbete. I övrigt ifrågasätter utskottet inte någon ändring nu av den i propositionen gjorda avvägningen i fråga om orienteringsämnena men vill understryka nyssnämnda uttalande om att skolöverstyrelsen noga skall följa utvecklingen på området.»

dels utskottets hemställan under B 11 bort ha följande lydelse:

»11. i anledning av motionerna I: 1006 och II: 1271 samt I: 1001 och II: 1267 ävensom med bifall till motionerna I: 1005 och II: 1272, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, beslutar att en i årskurs 7 för fritt valt arbete avsedd veckotimme i stället skall anslås till kemi,»

5. beträffande obligatorisk undervisning i maskinskrivning av herrar *Per Jacobsson* (fp), *Thorsten Larsson* (cp), *Wirtén* (fp), *Johan Olsson* (cp), *Nihlfors* (fp), *Mattsson* (cp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Källstad* (fp) och *Elmstedt* (cp) som anser att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 12 som börjar med »Enligt utskottets» och slutar med »denna del» bort ha följande lydelse:

»Utskottet vill framhålla att maskinskrivning kräver målmedveten och regelbunden träning under en relativt lång period. Skolöverstyrelsen har därför på goda

grunder föreslagit att ämnet görs obligatoriskt med två veckotimmar i årskurs 7, ett förslag som tillstyrkts av ett stort antal remissinstanser. Utskottet vill ansluta sig till detta förslag och tillstyrker därför motionerna I: 1005 och II: 1272 i denna del.»

dels utskottets hemställan under B 14 bort ha följande lydelse:

»14. med avslag å Kungl. Maj:ts förslag, såvitt nu är i fråga, och med bifall till motionerna I: 1005 och II: 1272, såvitt nu är i fråga, beslutar att maskinskrivning skall införas som obligatoriskt ämne med två veckotimmar i årskurs 7 och att i stället musik skall utgå som obligatoriskt ämne i denna årskurs,»

6. beträffande obligatoriskt inrättande av samarbetsnämnder vid grundskolor med högstadium av herrar *Per Jacobsson* (fp), *Thorsten Larsson* (cp), *Wirtén* (fp), *Johan Olsson* (cp), *Nihlfors* (fp), *Mattsson* (cp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Källstad* (fp) och *Elmstedt* (cp) som anser att

dels det stycke i utskottets yttrande som på s. 6 börjar med »Utskottet delar» och på s. 7 slutar med »lokala initiativ» bort ha följande lydelse:

»Utskottet delar departementschefens uppfattning att frågorna om arbetstrivsel, elevvård och skoldemokrati måste tillmätas stor betydelse — en uppfattning som också ligger bakom nyssnämnda motionsyrkanden. För utredning av hithörande frågor har en särskild arbetsgrupp tillsatts inom skolöverstyrelsen. Utskottet finner detta värdefullt men vill samtidigt understryka att denna omständighet inte får hindra att man utan att avvakta utredningens resultat genomför sådana reformer på området som inte kräver ytterligare analyser och överväganden. Överstyrelsen har redan rekommenderat att samarbetsnämnder inrättas vid grundskolor med högstadium och det finns enligt utskottets mening inte någon anledning att inte nu ta steget fullt ut och föreskriva att dylika nämnder skall finnas vid högstadieskolorna. Utskottet tillstyrker alltså att riksdagen nu beslutar härom.»

dels utskottets hemställan under D 1 bort ha följande lydelse:

»1. med bifall till motionerna I: 104 och II: 150 och i anledning av motionerna I: 538 och II: 676, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att i skolstadgan inskrives att samarbetsnämnd skall finnas vid grundskola med högstadium,»

7. beträffande tilldelning för elevvårdsändamål av s. k. extra resurstimmar av herrar *Per Jacobsson* (fp), *Thorsten Larsson* (cp), *Wirtén* (fp), *Johan Olsson* (cp), *Nihlfors* (fp), *Mattsson* (cp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Källstad* (fp) och *Elmstedt* (cp) som anser att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 7 som börjar med »Med hänsyn» och slutar med »denna del» bort ha följande lydelse:

»Det nya högstadiet och de nya pedagogiska metoderna kommer att ställa både elever och lärare på svåra prov. Kursplanerna är omfattande och tidsschemat kommer att bli pressat. Ett av problemen redan på dagens högstadium är de otillräck-

liga resurserna för elevvård. Klassföreståndaren har svårigheter att vid sidan av undervisningen också intressera sig för elevernas och klassens problem. Med ytterligare tid för dessa uppgifter skulle sannolikt klassföreståndarsystemet fås att fungera bättre. Utskottet tillstyrker därför att enligt yrkandet i motionerna inom ramen för en försöksverksamhet ett antal skolor tilldelas extra resurstimmar för elevvård, t. ex. för att användas som extratid åt klassföreståndare.»

dels utskottets hemställan under D 8 bort ha följande lydelse:

»8. med bifall till motionerna I: 1005 och II: 1272, såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anholder om att försöksverksamhet företas med särskilda resurstimmar för elevvård enligt i motionerna angivna riktlinjer.»

8. beträffande särskilda behörighetsregler för fortsatta studier vid vissa utbildningslinjer av herrar *Kaijser* (h), *Ottosson* (h), *Wallmark* (h), *Bohman* (h) och *Tursson* (h) som under förutsättning av bifall till reservationen 1 anser att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 10 som börjar med »I propositionen» och slutar med »föregående avstyrkt» bort ha följande lydelse:

»I propositionen uttalas att alla tillvalsalternativ bör ge likvärdig behörighet vid ansökan om inträde i gymnasial skola. Gentemot detta görs i motionerna I: 1006 och II: 1271 den distinktionen att högstadiets elever bör vinna allmän behörighet, oavsett vilket tillval de gör, men att det därutöver kan erfordras särskild behörighet för fortsatta studier vid vissa utbildningslinjer. Motionärerna yrkar att det uppdrages åt skolöverstyrelsen att utforma erforderliga särskilda behörighetsregler. Utskottet tillstyrker detta yrkande som en konsekvens av sitt tillstyrkande i det föregående av det i samma motioner framförda förslaget om ytterligare ett tillvalsalternativ.»

dels utskottets hemställan under D 10 bort ha följande lydelse:

»10. i anledning av motionerna I: 1006 och II: 1271, såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att Kungl. Maj:t uppdrar åt skolöverstyrelsen att utforma de särskilda behörighetsregler som kan erfordras för tillträde till det gymnasiala stadiet.»

9. beträffande försök med gruppindelning av herrar *Per Jacobsson* (fp), *Thorsten Larsson* (cp), *Wirtén* (fp), *Johan Olsson* (cp), *Nihlfors* (fp), *Mattsson* (cp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Källstad* (fp) och *Elmstedt* (cp) som anser att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 13 som börjar med »Utskottet anser» och slutar med »denna del» bort ha följande lydelse:

»Utskottet finner det värdefullt att man prövar effekten av att lärarna får ökade möjligheter att redan på ett tidigt stadium lära känna eleverna genom att möta dem i små grupper. Utskottet tillstyrker därför att bemyndigande lämnas till försöksverksamhet enligt yrkandet i ifrågavarande motioner.»

dels utskottets hemställan under D 18 bort ha följande lydelse:

»18. med bifall till motionerna I: 1008 och II: 1265, såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t uttalar att skolstyrelserna i anslutning till nuvarande bestämmelser om gruppindelning i årskurs 1 bör ges generellt bemyndigande till försöksverksamhet med genom gruppindelning reducerad schemabunden tid för eleverna under en period om 1—2 veckor vid början av läsår 4 och 7.»

10. av fru Lewén-Eliasson (s)

11. av herr Arvidson (s).

Skolöverstyrelsens yttrande över motionerna I: 538 och II: 676, i vad de behandlas i förestående utlåtande (13.3.1968)

I en broschyr rörande arbetstrivsel i skolan som SÖ utgav för några år sedan gav SÖ en rad rekommendationer på åtgärder som borde förbättra trivselförhållandena i skolan. En av dessa rekommendationer gällde inrättande av samarbetsnämnder på grundskolans högstadium, i vilka skulle — utöver rektor, klassföreståndare och lärare — jämväl ingå representanter för övrig personal vid skolan, för elever och för målsmännen. Sådana samarbetsnämnder har nu inrättats vid ett stort antal skolor. SÖ utgår ifrån att den arbetsgrupp, som skall utreda frågorna rörande samverkan i skolan, även kommer att ta upp frågan om samarbetsnämnderna i grundskolan och arbetsuppgifterna för dessa och i samband därmed också föreslå erforderliga ändringar och tillägg i skolstadgan. I avvaktan på förslag från sagda arbetsgrupp finner SÖ icke skäl nu tillstyrka den föreslagna åtgärden.

Samarbetsnämnden är nu så uppbyggd att de ordinarie ledamöterna representerar huvudmannen samt lärare och elever.

I sina rådgivande funktioner har nämnden behov av att inhämta informationer från andra befattningshavare inom skolan, från företrädare för föräldrarna och från olika samhällsorgan och organisationer. Detta har i SÖ:s anvisningar poängterats genom följande formulering. »Samarbetsnämnden har att samverka med skolans olika befattningshavare, elevernas föräldrar och inom kommunen befintliga organ för barna- och ungdomsvård samt jämväl i övrigt verka för ett gott förhållande mellan skolan och allmänheten.» I anvisningarna understryks vidare att detta kan ske genom att nämnden inbjuder eller tillfälligt adjungerar företrädare för skilda grupper till sina sammanträden.

Skolan har i dag en mycket stor kontaktyta med samhället i övrigt. De problem som kan tänkas komma upp till behandling i samarbetsnämnden kan därför beroende på sin art beröra högst olika grupper av intressenter. Mot den bakgrunden är det naturligt att begränsa gruppens ledamöter men i stället lämna en adjunktionsmöjlighet öppen som ger tillfälle att beroende på de behandlade problemens art variera sammansättningen av de i sammanträdena deltagande. Motionernas förslag att ge fast ledamotskap åt två av de grupper vars intressen eller arbetsområde nämndens överläggningar kan komma att beröra löser följaktligen inte samarbetsnämndernas informationsproblem på ett bättre sätt än den nuvarande anordningen enligt SÖ:s mening.